

EIN HUGNALIG TÍÐ

Fyrr skuldi náti vera iligin, áðrenn hann varð kókaður og etin aftur við eplum og drýli. Nú er alt meira vanligt, at ungin verður stoktur feskur

MYNDIR: VILMUND JACOBSEN / PRIVAT

Væl minni

Í samrøðu við In.fo í mai mánaði, segði Harry Jensen í Skúvoy, at eingin ræning var av nátaeggum í ár.

– Lítið fólk hevur verið heima, og nátaeggini eru eisini nógv færri nú enn nøkur ár afturi í tíðini. Tí er tað heldur ikki serliga hugaligt at ræna longur.

Hann vísti á, at í fjør fingur teir umleið 200 nátaegg, har teir plaga at ræna, men fara vit eini 15-20 ár aftur í tíðina, plagdu skúvoyingar at fáa stívliga 1000 egg á júst somu sigum.

– Tað er langt síðan, at eisini nátin byrjaði at minka, men eg haldi, at minkingin hevur verið sjónligari og hevur gingið skjótari tey seinnu árin.

Harry Jensen vísti á, at vanliga er nógvur náti at siggja í berginum,

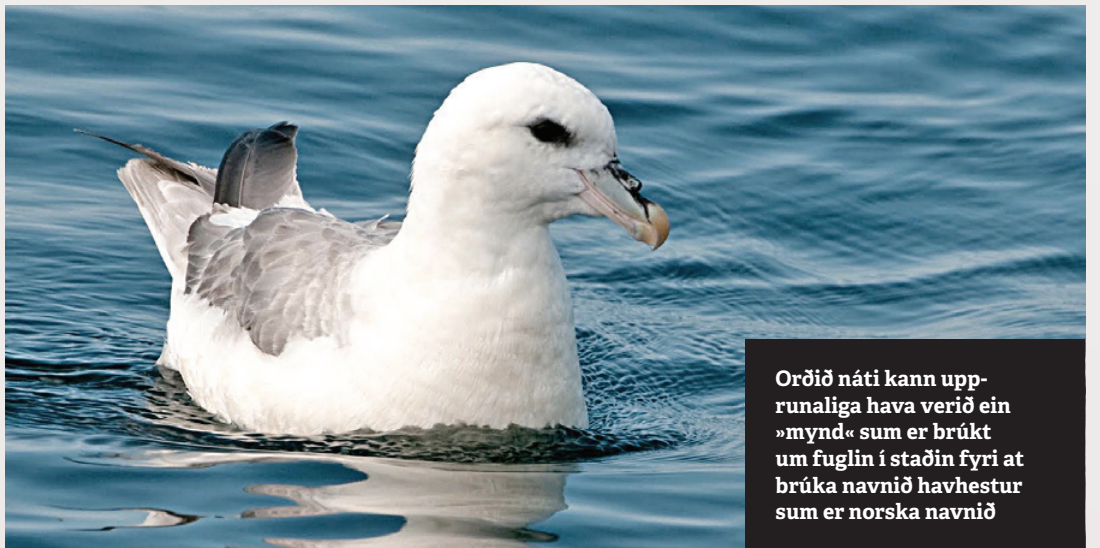
men líkt er til, at fuglurin ikki orkar at verpa.

– Eg trúgvi, at fuglurin skal vera væl fyri, um verpingin skal eydnast væl, og helst krevur verpingin nakað av fuglinum, legði skúvoyingurin aftrat.

Nátungaveiðan er serliga knýtt at ávísu byggdum, men leitar tú tær ein túr í Álaker ella á havnalagið á Argjum í vertíðini, sært tú eisini, at menn fáast við fugl her

Enn eru byggdir og oyggjar, har traditióin at ræna nátaegg verður uppihildin

Orðið náti kann upprunaliga hava verið ein »mynd« sum er brúkt um fuglin í staðin fyri at brúka navnið havhestur sum er norska navnið

SAVNSMYND

Náti ella havhestur?

Spurningurin er: Hvat er rættari at siga – havhestur ella náti?

Eg havi altíð hoyrt, at sunnanfyri brúka tey orðið náti og nátungi, meðan tey norðanfyri siga havhestur og havhestaungi.

Hetta var byrjanin av einum svari, sum Vár í Ólavstovu gav einum lurtara hjá kringvarpinum í eini sending.

Men, svarið hjá henni var longri enn so, og Sosialurin hevur lurtað eftir, hvat Vár í veruleikanum svaraði lurtaranum.

– Hyggja vit í orðasavnið á Føroyamálsdeildini er uppbýtið neyvan so knívsskorið sum nevnt omanfyri. Sjálv kenni eg orðið náti og nátungi sum tað mest náttúrliga. Hetta kemst av, at eg havi røtur í Suðuroy.

Í svari sínum vísir hon eisini til málfrøðing, ið kemur við teirri giting, at náti sum navn fyri ungan hevur spjatt seg norðureftir í Føroyum so hvørt, sum fuglurin eisini gjørdist búfuglur norðanfyri.

– Náti ella havhestur er ikki gamal búfuglur í Føroyum. Hyggja vit eftir Svabo sigur hann í »Indberetninger« (1781-1782), at havhestur vanliga bara sæst av fiskimonnum langt úr landi – og í verkinum »Færøerne« (1800) sigur Svabo, at havhestur (mallemukke) sæst langt frá landi millum Føroyar og Hetland, og at allir kenna fuglin, sum fiska langt til havs.

Lagt verður aftrat, at eftir ein harðan vetur kann onkur havhestur koma rekandi deyður til lands.

Vár sigur, at her verður navnið havhestur brúkt, og grundgevingin fyri navninum tykist at vera tann heilt einfalda, at fuglurin livir langt til havs.

– Á einum orðaseðli á Føroyamálsdeildini stendur, at havhestur gevur eitt ljóð frá sær sum líkist hestagneggjan, og tí hevur fuglurin fingið navnið havhestur. Eg havi tosað við ein fuglaserfrøðing sum heldur, at føroyingar helst hava kent havhest langt afturi í tíðini, og at norðbúgvar eftir øllum at døma hava havt navnið við sær úr Noregi, har fuglurin verður róptur »havhest«. Men, hyggja vit eftir Nicolaj Mohr og Islands Naturhistorie (1786) sigur hann, at »i Norge og Færø, hvor den alene er bekendt af fiskere, kaldes den havhest og af søfolk mallemukke.« H.C.Müller, sum var sýslumaður í Suðurstreymoy, umrøður havhest í »Færøernes Fuglefauna« (1853). Her nevnið hann í fyrsta lagi latínska navnið, danska mallemuk og føroyska navnið, havhestur. Men, víðari sigur hann, at fuglurin verður ikki veiddur, tí kjøtið er ikki etandi, og fjarðarnir bera sterkan royk. Hann leggur aftrat, at »dog er man nu begyndt at benytte ungen som lyre...«

Vár í Ólavstovu sigur, at her er eingin ivi, og tað er navnið havhestur, sum verður brúkt allan vegin.

– Men, hyggja vit í Føringatíðindi (1891), fáa vit at vita, at onkur hevur verið og tikið nátungar undir Lírabergshálsi, og her verður orðið náti brúkt. Tað tykist sum brúkið av orðinum náti er staðarbundið, og navnið náti sær út til at vinna meira fram. Eg havi varhugan av, at fuglurin alt meira verður róptur náti – eisini, har sum vaksni fuglurin verður róptur havhestur. Orðabókin hevur eisini tann týðningin, at náti er havhestaungi.

Vár vísir eisini á frásagnir, eitt

nú úr Húsavík, har gamli fuglurin verður róptur havhestur – og at ungin verður róptur hvørt um annað, havhestaungi og nátungi.

– Á einum orðaseðli av Sandi verður sagt, at tá teir sóu nátan á sjónum, vistu teir, at tað bleiv eingin fagnaðardagur. Náti hevur ikki verið nakar vælkomu-fuglur í Føroyum.

Hon vísir á, at í einum orðaseðli úr Nólsoy frá sjevtiárunum verður sagt, at fyri 150 árum síðan var ein kona í Havn, sum skeldaði illa, rópt »náti«.

– Tað, sum er serligt við orðinum »náti«, er, at orðið hevur ongan parallell í norðurlondum. Eingin annar brúkar orðið náti, men norski málfrøðingurin, Håkon Hamre, hevur eitt uppskot um, hvaðani navnið kann stava. Hann vísir á, at »náti« hevur verið brúkt staðbundið í Íslandi í týðninginum »lítill, rundbøllut kvinna...« og at »nóta« er ein avleiðing av íslenska orðinum »nat«, ið merkir »ullartoddi« ella »ullarknýti«, sum eisini er skilt við íslenska og føroyska orðið »knøttur«. Håkon Hamre heldur, at orðið hevur verið brúkt um ófloygda nátungan, ið hevur líkt einum rundum og vælullaðum »knøtti«. At orðið eisini hevur verið kent í Føroyum sum kvennkynsorð kundi bent á, at skyldskapur er við rundbøllutu kvinnuna. Ein triði møguleiki er, at tá fuglurin hevur verið so illa umtóktur, kann orðið náti kanska hugsast at hava verið eitt náðaðorð fyri havhest, ið ikki er so ókent í Føroyum. Orðið náti kann tí vera ein »mynd« sum er brúkt um fuglin í staðin fyri at brúka navnið. Møguleikin er har, tí navnið sjálvt – náti – gevur ikki meining, sigur Vár í Ólavstovu.